

Despre aceste cruci — ale căror inscripții le publicăm aici —, s'a spus și încă se spune că sânt foarte vechi¹. Se afirmă — și cu destulă tărie — că aceste monumente religioase (în general) sânt ridicate din cauza ciumii.

În decursul vremii, multe legende ori versiuni și-au luat viață și circulă și azi oral între localnici, în legătură cu rostul și vechimea lor. Renunțăm însă — fiindcă nu e nici locul — să le reproducem aici. Se va aminti pe scurt câte ceva mai important despre fiecare.

În privința felului de transcriere a inscripțiilor am păstrat ortografia de azi.

Țin să mulțănesc pentru unele binevoitoare lămuriri d-lor profesori: Constantin Marinescu și Emil Petrovici.

*Inscripția de pe crucea de la Nicolae Cru-
cerul (Nicolae Băbuși).*

(Pe partea din față:)

Cu vrerea Tatălui și
cu ajutorul Fiului și
îndemnarea Sfântului Duh
ridicatu-s'a această
sfântă cruce intru hra-
mul Dumineca tuturor sfin-
ților și a prea-cuvioasei
Paraschive în zilele lui
Io Nicolae Voevod de ro-
bul lui Dumnezeu Neacșu.

(Pe partea de Miazănoapte:)

I[ea]t 7236
Voica, Dumitru, Gheorghe,
Sora, Ioana ot... Dălgo[pole]
Gude[?], Vo[i]ca, M[a]ri[a],

¹ Chr. și C. Răd. Codin, *Muscelul nostru*, p. 25 („Mățăul fiind asil de neputincioși, cu cruci de piatră având inscripții foarte vechi”).

Mar[i]a, An[i]ca, Neacșu,
Mar[i]ea, Ioana, Ion,
Mari[a], Dumitru, Ilie,
Sora, Gude, Stana, A[g]neț.

Crucea se află la marginea de Apus și Miazăzi a satului Chilizii (pendinte de Mă-
țău), la poalele dealului numit „Malul-Crucii”.

Este foarte probabil că a fost pusă ca semn de hotar între mai multe moșii, între care erau:

Moșia Râncăciiovului, — una din cele mai însemnate de pe vremuri, din aceste părți, — ce se întindea din valea Chilizii până spre Poienari și Schitul-Golești.

Moșia Mănăstirii Câmpulungului era alta. Se spune că moșia, sau mai bine moșiile, acestei mănăstiri domnești erau foarte întinse, că ele cuprindeau între altele Groșanii, sat nu departe de Chilizii¹, și că veniau până aproape de marginea (de Apus și Miazăzi) a satului Chilizii, iar crucea ar fi indicat această hotărnicie.

Inscripția amintește într'adevăr de Dălgo-
pole (Câmpulung), și nu e exclus ca această cruce să fi fost ridicată fie de niscaiva o-
rașeni — cari aveau să decidă chestiunea moșiilor și a hotarelor dintre ele —, fie de Necșuleștii satului, cu concursul orașului².

Inscripția de pe crucea Burtii:

Crucii Tale ne închinăm
Stăpâne și prea-sfântă în-

¹ Cfr. Dan Simionescu, *Viața lit. și cult. a Mănăstirii Câmpulungului (Muscel) în trecut*, p. 11-12: „Mănăstirea avea numeroase moșii: Neagomireștii, Bădeștii, Groșanii...”.

² Mai amintesc că legăturile Chilizii (sau Chilizului) cu orașul — mai ales în regularea treburilor agrare — erau strâns legate. Mărcușenii, o parte a satului Chilizii, și azi țin de oraș.

vierea Ta slăvim. Crucea e
păzitoare a toată lumea,
crucea e a bisericilor podoabă,
crucea e a Împăraților în-
tărire, crucea e a credincioșilor
întemeiere, crucea e a îngerilor
slavă și a diavolilor rană cea
večnică; credincioșii căpătând
ridicare [.] și pre cinstita
cruce vedeți cu bucurie, vă închinați
a lui Hristos Împăratului cerere[?]
cu cântări
dus și [. Domnul
Hristos moarte năprasnică a adus
ciuma în toată lumea lui (?), și, fu-
gind acești robi ai lui Dumnezeu:
Burte¹ parcălab și cu voia
(?) lui Dumnezeu Radu.

(Pe partea de Miazăzi:)

Mitra On (?) cu fii
dumnealor: Gligorie,
Curstica² și Maria,
s'au nevoit de au
ridicat acea[stă] cinstită
și sfântă cruce
în hramul Uspenii
Precistea
bogorodiți gs.,
pentru ca să fie
pomână în veci. Și se
a ridicat această sfântă
cruce în zilele . . . lui
Neculae Alexandru Voe-
vod, în Domnia a doua:
pomen . . .

(Pe partea de Miazănoapte:)

. Necu-
laie, Ion
. Romana (?),
Lupu, Dobra
. . . Stanca (?), Neagoe,
Ilinca, Gheorghe, Curstica,
Stana, Neacșiea,
Dobra, Anica (?), Rada,
Sora, Soare, Dobrin,
(?) Ilea]tu 7220,
Av. 15 dni.

¹ Probabil Burta, căci crucea e numită „Crucea Burtii” (sau a Burții, prin contaminare cu forma de genitiv a numelui comun *burtă*, pântec).

² Poate vrea să fie *Cârștica*.

Această cruce -- ce are o mărime res-
pectabilă, de vre-o doi metri, bine cioplită
și neruinată de dintele vremii --, se găsește
lângă drum, la marginea de Apus și Miază-
noapte a cătunului Cocenești (pendinte de
Mățău). Se spune de unii că această cruce
ar fi ridicată de așa-zișii „Albări cu oile”¹
Și anume că acești Albări, cari treceau --
înainte vreme, -- pe vârful Mățăului de
„tulău” cu oile „dăvale” (la vale), lăsau în
urma lor cruci, ca la întoarcere să-și cu-
noască drumul. Această cruce ar ținea deci
linie dreaptă cu altele de acest fel de pe la
Drăghici (Muscel), Pitești (Argeș), Pasărea,
Gurbănești, Frunzănești (Ilfov), până la Du-
năre.

*Crucile din valea Mățăului (sau din „Că-
minuri”).*

Pentru a le deosebi, pe una am însem-
nat-o cu Nr. 1, pe alta cu Nr. 2. Crucea
Nr. 1 zace pe moșia Durdunilor din Mă-
țău, la margene de drum și în apropiere de
locul unde se crede că a fost prima bise-
rică a Mățăoanilor, când aceștia trăiau aici,
pe vale. Pe acest loc azi se cultivă po-
rumb.

(Crucea Nr. 1:)

Cu ajutorul
lui Dumnezeu
s'a ridicat
această
sfântă cruce
de robul lui
Dumnezeu
Toma (?),
Clindza (?),
Apostu . . .

(Crucea a prins mușchiu, e roasă de
vreme, literele cu greu se pot descifra.)

(Crucea Nr. 2:)

(Pe față:)

Ridicatu-s'a
această sfântă
cruce în zilele
prea-luminatului

¹ Acești Albări se spune că veniau „dă dăncolo” (din Transilvania) și erau ciobanii cei mai bogați în oi.

și prea-înălțatului
Domnului nostru
Eu Nicolae Petru
Mavroghene
Voevod, cu hramul
acelui dintre
sfinți părintele
nostru chir Grigorie,
și s'a ostenit robul.

(Pe partea de Răsărit:)

Bucura,
Adina(?),
Dumitru,
Ion și cu tot
neamul,
Coceanu(?),
Iacob,
Gligore, Ioana;
I[ea]t 7275 (?)

(Pe partea de Apus:)

.....
... Grigorie

sîn Grigorie
Suru (?) ot Suslănești (?)
..... Stan
..... Gheorghe,
Costană —
...din Pană (?)
Radu; morți: Radu
Buia¹, Gheorghe
.....

Această cruce se află mai la vale, și mai la o parte de drum, — cam la o jumătate de kilometru departe de prima.

Când se vorbește despre crucile din Valea Mățăului, se vorbește de fapt de *trei* cruci. Pe cea de-a treia însă n'am găsit-o. Se spune că era mare, cu o piuă zdravănă la basă.

Bănuindu-se că supt ea ar zăcea o co-moară, oamenii au surpat-o, au luat-o apoi de aici și au dus-o în altă parte — după cum mă informează cineva —, dar eu n'am găsit-o.